

volgende

Zelfgestuurd werken bevorderen door teamteachen
Eindrapportage onderzoek 'Toekomstgericht Onderwijs'

Inhoud

Onderzoek 'Toekomstgericht Onderwijs' door Kohnstamm Instituut

Schoolportret Herbert Vissers College

Teamteachen op het Herbert Vissers College

Opzet van het onderzoek op het HVC

Resultaten

Meer lezen?

Onderzoek 'Toekomstgericht Onderwijs'

Aan het onderzoek 'Toekomstgericht Onderwijs' van het Kohnstamm Instituut hebben tien scholen meegedaan die stappen zetten in het vormgeven van onderwijs waarbij ook 'andere doelen' aan bod komen, zoals: **persoonsvorming, kritisch denken, creativiteit, maatschappelijk bewustzijn, zelfsturing en samenwerken.**

In de periode van september 2015 tot juni 2018 vinden drie deelonderzoeken plaats die worden uitgevoerd door een docent onderzoeker in samenwerking met een onderzoeker van het Kohnstamm Instituut.

In **deelonderzoek 1** (schooljaar 2015-2016) hebben de deelnemende scholen schoolportretten opgesteld die de eigen manier van werken in kaart brengt. Sommige scholen werken al langere tijd aan de 'andere doelen', andere scholen zetten hun eerste stappen in die richting.

In **deelonderzoek 2** (schooljaar 2016-2017) hebben de scholen uit het consortium strategieën uitgewerkt om het werken aan 'andere doelen' verder te ontwikkelen en/of te evalueren. Ook het omgaan met verschillende leerbehoeften van leerlingen krijgt hierbij aandacht. Op het Herbert Vissers College stond het doel 'zelfsturing' centraal. In de volgende dia's worden de opzet en resultaten van dit onderzoek gepresenteerd.

Deelonderzoek 3 (schooljaren 2015-2018) loopt als zelfstandig onderdeel naast de eerste twee deelonderzoeken en meet van het onderwijsaanbod de opbrengsten bij een aantal 'andere doelen': persoonsvorming, kritisch denken, creativiteit, maatschappelijk bewustzijn, zelfsturing en samenwerken. Slagen scholen erin om zowel 'andere' als traditionele (cognitieve) doelen te realiseren, voor verschillende groepen leerlingen? Voor het meten van aanbod en opbrengsten van de genoemde andere doelen gebruiken we deels bestaande en deels zelfontwikkelde instrumenten. Voor de cognitieve doelen gebruiken we gegevens van instrumenten die de scholen zelf gebruiken (Cito-toetsen, Diatoetsen).

[Lees hier meer over de opzet van dit project](#)

[Lees hier meer over de resultaten van dit project](#)

[Terug naar inhoud](#)

Schoolportret Herbert Vissers College

Het schoolportret van het Herbert Vissers College kwam in het voorjaar van 2016 tot stand op basis van interviews met de toenmalige rector, teamleiders, docenten en vwo-leerlingen. Yolande Emmelot is als onderzoeker van het Kohnstamm Instituut betrokken geweest bij het opstellen van dit portret. Het document beschrijft de manier waarop het Herbert Vissers College aan 'andere doelen' werkt. Met andere woorden: op welke manier deze school werkt aan doelen als zelfsturing, kritisch denken, creatief vermogen en persoonsvorming náást de cognitieve doelen die de school van nature behandelt.

[Bekijk hier het schoolrapport](#)

[Lees hier meer over de resultaten van dit project](#)

[Terug naar inhoud](#)

Teamteachen op het HVC

Sinds oktober 2016 beschikt het Herbert Vissers College over een **werkzaal** waar twee klassen tegelijkertijd les krijgen. Docenten geven hier gezamenlijk les aan twee klassen tegelijk. Zo'n les komt er heel anders uit te zien dan gebruikelijk is in een regulier lokaal met één klas en één docent. Zoals de naam het al zegt, is de zaal ontworpen om de leerlingen zoveel mogelijk zelf te laten werken. Voor een lange klassikale instructie is deze zaal geen geschikte plek. Een les waarin de leerlingen veelal een eigen route volgen met een grote, zelfstandig uit te voeren opdracht, past hier perfect.

Het werken in deze zaal biedt een **uitdaging** aan de docenten en de leerlingen. Beiden zullen een nieuwe rol op zich moeten nemen. De docent treedt hier meer op als coach die de leerlingen helpt om tot zelfgestuurd werken te komen en de leerlingen kunnen niet meer afwachtend een les volgen, zoals ze dat doen in een lokaal met busopstelling: ze zullen zelf 'hun eigen auto moeten besturen'.

Bekijk hier een [video](#) over teamteachen op het HVC

Terug naar inhoud

Opzet van het onderzoek op het HVC

Het onderzoek richt zich op de drie docenten Aardrijkskunde en hun leerlingen uit de drie vwo-brugklassen (twee homogene en één brugklas met havo- en vwo-leerlingen, die allemaal op vwo-niveau les krijgen) die tegelijkertijd lesgeven én op de docenten aardrijkskunde die niet aan teamteaching doen.

De drie docenten aardrijkskunde hebben in november tot december 2016 de manier van werken in de werkzaal toegepast zonder van tevoren aanpassingen in de aanpak te hebben doorgevoerd. In januari 2016 zijn ze gerichter gaan teamteachen: ze zijn een lessenserie gestart waarin ze optimaal gebruikmaken van elkaars kwaliteiten en van de gegeven werkplekken.

aardrijkskunde in de eerste klas van het vwo. De docenten hebben de lessenserie aangepast om deze beter te laten passen bij de nieuwe lessituatie in de werkzaal, door het voor de leerlingen mogelijk te maken om de lessenserie zoveel mogelijk zelfstandig te doorlopen. De docenten werken in het aanbieden van deze lessenserie met elkaar samen en maken gebruik van elkaars talenten. Eén van de drie docenten heeft zich bijvoorbeeld vooral gericht op het geven van uitleg bij de stof; de andere twee docenten hebben de leerlingen als coach begeleid. De docenten hebben in het geven van de lessen in de werkzaal op basis van teamteaching nadrukkelijk aandacht voor de ontwikkeling van zelfsturing bij leerlingen.

Deze lessenserie behoort tot het normale curriculum van

- De onderzoeks vragen zijn:
1. Aan welke (logistieke, didactische, etc.) voorwaarden moet voldaan worden bij teamteaching, zodat het zowel bijdraagt aan het bedienen van verschillende leerbehoeften van leerlingen door te differentiëren alsook bijdraagt aan de ontwikkeling van zelfsturing van de leerlingen uit de vwo-brugklassen?
  2. Welke ontwikkeling maken docenten (op het terrein van ontwikkelen van zelfsturend vermogen van leerlingen en differentiatievaardigheden) en leerlingen (op het terrein van zelfsturing) bij teamteaching door en wat zijn de voordelen voor leerlingen (in termen van motivatie, plezier, schoolsucces)?

Opzet van het onderzoek op het HVC

Vraag 1 beantwoorden we met behulp van focusgroepen met zowel docenten als leerlingen.

Met beide focusgroepen voeren we drie gesprekken. Het doel van het eerste en tweede gesprek is het in kaart brengen van de ervaringen van de leerlingen en de docenten en de ontwikkeling van teamteachen en zelfgestuurd werken in de werkzaal. Mogelijke op- of aanmerkingen die uit de focusgroep met leerlingen naar voren kwamen werden ook besproken in de focusgroep met de docenten. Tijdens het derde en tevens laatste gesprek met de focusgroepen zijn de resultaten van het werken op basis van teamteaching in de werkzaal in kaart gebracht en hebben we gereflecteerd op de bijdrage die het werken in de werkzaal biedt aan mogelijkheden tot differentiëren en de ontwikkeling van zelfsturing bij leerlingen.

docenten. We duiden de resultaten door een verbinding te leggen met de informatie uit de focusgroepen.

De vragenlijst is als nul- en eindmeting gebruikt. De nulmeting is afgenomen voordat de docenten werkten op basis van teamteaching. De eindmeting is aan het einde van het schooljaar 2016-2017 afgenomen. De vragenlijst is afgenomen bij de sectie aardrijkskunde mavo/havo/vwo. Deze bestaat in het schooljaar 2016-2017 uit vijf docenten, die bij beide afnamen de vragenlijst allemaal hebben ingevuld. Drie van deze vijf docenten werken op basis van teamteaching. Deze vragenlijst brengt in kaart op welke manier de docenten nu al ruimte bieden aan zelfsturing bij leerlingen, hoe ze aandacht besteden aan vaardigheden die nodig zijn om goed zelfgestuurd te werken en welk effect dit teweeg brengt in de motivatie van leerlingen. Ook richt de vragenlijst zich op de manier waarop de docenten omgaan met differentiële leerbehoeften van leerlingen.

Vraag 2 beantwoorden we door vragenlijstonderzoek onder

[Terug naar inhoud](#)

Resultaten

De resultaten van dit onderzoek richten zich enerzijds op de **voorwaarden** die nodig zijn om met teamteachen bij te dragen aan de ontwikkeling van zelfsturing (deelvraag 1) en anderzijds op de **ontwikkeling** die de docenten en leerlingen hebben doorgemaakt tijdens het schooljaar van deelstudie twee. Via de knop aan de rechterzijde is het gehele onderzoeksrapport te raadplegen.

Allereerst zijn er **logistieke** voorwaarden. Docenten moeten aan elkaar gekoppeld worden en ook aan een bepaald lokaal. Uit de focusgesprekken bleek dat het voorkwam dat een rooster veranderd werd zonder hier rekening mee te houden, dat lokalen niet beschikbaar waren of dat één van de docenten afwezig was. Daarnaast is het nodig dat de docenten zich specifiek op de setting van teamteaching voorbereiden. Dit betekent dat docenten niet alleen aandacht moeten hebben voor de inhoud van de les, maar ook voor het leerproces. Docenten moeten vooraf bedenken hoe ze leerlingen aan de lesstof laten werken.

Ten tweede zijn er **didactische** voorwaarden. Het materiaal moet volledig zijn, waarmee wordt bedoeld dat alle stappen die een leerling moet zetten om een leerdoel te behalen in het materiaal besloten liggen. Het materiaal moet ook richtinggevend zijn, dit betekent dat duidelijk moet worden wat er van een leerling verwacht wordt qua einddoelen en globale planning. Een andere didactische voorwaarde is dat er feedback gegeven wordt op inhoud, leerproces en leergedrag. Hiervoor heeft een docent juist bij teamteaching veel ruimte. Hier gaat het met name om het begeleiden bij het omgaan met afleidingen, het zelf bedenken van antwoorden, keuzes te maken en samenwerken.

Ten derde zijn er de **executieve** voorwaarden: bijvoorbeeld het hebben van huisregels zoals het werken in zones (je werkt op een bepaalde plek in de klas waar ook andere leerlingen werken aan eenzelfde opdracht), het nemen van resettijd als de leerling afgeleid raakt (de leerling mag een bepaalde tijd op een bepaalde plek apart zitten en even iets anders doen) en het gebruik van een dobbelsteen om aan te geven of de leerling zelf wil werken of bijvoorbeeld hulp nodig heeft.

Resultaten

EYEOPENER

Wanneer teamteaching wordt ingezet als strategie om zelfsturing te bevorderen, moet ook gedacht worden aan:

- a) Logistieke voorwaarden (aanwezigheid docenten, beschikbaarheid ruimten, vereisten voor het goed verloop van het leerproces);
- b) Didactische voorwaarden (materiaal is volledig en richtinggevend, feedback richt zich op inhoud, leerproces en leergedrag); en
- c) Executieve voorwaarden (als het werken in zones en bieden van tijd om je terug te trekken).

Resultaten

De tweede onderzoeksvraag ging over de **ontwikkeling** die docenten door maken wanneer zij starten met gericht teamteachen. Uit de vragenlijsten blijkt dat de docenten die aan teamteaching deden bij de nameting meer ruimte waren gaan bieden aan zelfsturende vaardigheden in de klas, vergeleken met de nulmeting. Leerlingen kregen volgens de docenten bij de teamteaching lessen meer vrijheid wat betreft tempo, de plek waar de leerling werkt en meer keuzevrijheid binnen het leerproces. In de teamteaching kwamen de pedagogische begeleidingsvaardigheden van de docent beter uit de verf. De leerlingen gaven in de focusgroepen ook aan dat ze in een teamteaching les makkelijker met vragen bij docenten konden komen.

Tijdens de lessen werden leerlingen die achterbleven in zelfsturende vaardigheden, bijvoorbeeld doordat ze werden afgeleid, sterker door de docenten begeleid. De docenten hadden bijvoorbeeld de keuzevrijheid van deze leerling iets meer afgebakend, om stapsgewijs de leerling te leren omgaan met de geboden ruimte. Ook leerlingen signaleerden dat docenten sommige leerlingen meer aandacht gaven dan

anderen. De leerlingen zagen het verschil met hun klasgenoten in de begeleiding die ze kregen als terecht. Teamteachers zijn ook iets positiever als het gaat om de waardering van zelfsturend leren ten opzichte van de docenten die niet aan teamteaching hebben gedaan. Zij scoorden ten opzichte van de niet-teamteachers na afloop van de lessenserie hoger op vragen als: 'Het geven van keuzemogelijkheden draagt bij aan de motivatie van mijn leerlingen'. Echter, deze verschillen tussen teamteachers en niet-teamteachers waren wellicht voorafgaand aan de lessenserie al aanwezig.

Teamteachen biedt meer mogelijkheden voor het differentiëren in begeleiding van leerlingen alsook meer ruimte voor de zelfsturende vaardigheden van leerlingen.

EYEOPENER

Terug naar
inhoud

Meer lezen?

[Lees hier het volledige onderzoeksrapport](#)

[Bekijk hier de gebruikte vragenlijst](#)